

Katedra politológie FF UPJŠ v Košiciach

POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

SEKUNDÁRNY ANALFABETIZMUS

AKO ASPEKT DEMOKRATICKÉHO DEFICITU

EÚ

Mgr. Gabriel EŠTOK, PhD.

Oponent: Prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc., KPEŠ FF UKF v Nitre

Žijeme na kontinente, ktorý má najdlhšie demokratické tradície. Opierame sa o demokratické inštitúcie, demokratické ústavy a mnohé demokratické zákony. Školské osnovy rátajú s výchovou k demokratickému občianstvu. Väčšina obyvateľstva sa úprimne hlási k demokracii, ale v reálnej praxi prevládajú iné princípy.

Ide o proces, v ktorom existujú slobodné voľby, politické strany a občianske združenia, no postupne sa právny štát nahrádza efektívne fungujúcou sieťou najmocnejších hospodárskych zoskupení, ktorých obrat prekonáva hrubý domáci produkt celých štátov. Mnohé z nich finančne podporujú súčasne širokú paletu strán, ktoré vystupujú na verejnosti ako odvekí politickí a ideologickí rivali. Takto sa neocitnú v tábore porazených. Tento jav nazval na prelome tisícročí britský politológ Colin Crouch postdemokracia. Už samotný fakt, že o jeho monografii s rovnakým názvom, ktorá vyšla najmenej dvanásťkrát ako bestseller sa diskutuje iba v odborných kruhoch, nie vo verejnoprávnych médiách a medzi zvonenu politickou elitou iba potvrdzuje úvahy, ktoré autor nastolil.

Podľa neho pokračuje trend, v ktorom výsledky volieb majú stále menšiu reprezentativitu a zvolení zástupcovia stále menej presadzujú vôľu voličov. Štát, resp. jeho predstavitelia stále menej rešpektujú občianske práva. Diskusie vo verejnom priestore nedodržiavajú proporcionalitu kľúčových spoločenských problémov. Mocenské

rozhodovanie sa dostáva pod vplyv iniciatív, organizácií a jedincov, ktorí neprešli štandardnou súťažou, t. j. férovými a rovnými voľbami. Bežný občan je stále viac odtrhutejší od verifikovaných informácií, bez ktorých sa nemôže kvalifikovane, zodpovedne a slobodne rozhodnúť pri výbere politických elít. Tým klesá jeho záujem o veci verejné. Prestáva mať záujem o voľby, lebo nie je presvedčený o tom, že jeho hlas zaväži. Tak stúpa tzv. sekundárna negramotnosť.

Gabriel Eštok predkladá súbor šiestich štúdií, ktoré na seba obsahovo aj logicky nadväzujú. Predložené práce z obdobia rokov 2010 až 2018 spája jedna červená niť – problém sekundárneho analfabetizmu a deficit demokracie. Vybraný tematický okruh patrí ku kľúčovým medzi kritickými, t. j. neapologetickými politológmi. Autor využíva aj fakt, že pracuje na akademickom pracovisku, ktoré sa prostredníctvom vedeckých konferencií zvolenému okruhu už dlhodobo venuje. Opiera sa o relevantnú literatúru a adekvátnu metodológiu. Svoje postoje formuluje triezvo. Nevyslovuje kategorické vety.

V prvej štúdií *Problematika volieb v kontexte sekundárneho analfabetizmu* (r. 2010) sa opiera známeho teoretika Roalda Dahla. Spomína kľúčové dôvody poklesu volebnej účasti za posledné dve dekády. V druhej štúdií *Európska problematika vo volebných programoch politických strán vo voľbách 2012* (2013) využíva komparatívnu metódu. V tretej štúdií *Volebný cenzus vo voľbách do Európskeho parlamentu a jeho vplyv na demokratický deficit EÚ* (2014) sa zamýšľa nad legitimitou rozhodnutí Európskej únie. Vo štvrtej štúdií *Kritériá demokratického procesu R. Dahla a demokratický deficit v EÚ* (2012). Možno súhlasiť s autorom, že „Za najdôležitejšie nedostatky na základe prezentovaných argumentov považujeme príliš veľkú vzdialenosť európskych inštitúcií od občanov členských štátov.“ (s. 264) V piatej štúdií *Sekundárny analfabetizmus a jeho vplyv na demokratický deficit EÚ* (2015) sa venuje veľmi citlivej otázke. Konštatuje, že „Priemer volebnej účasti v celoeurópskom meradle poklesol od prvých volieb v roku 1979 zo 61,99%, na 42,61% počas posledných volieb v roku 2014.“ (s. 118). Nastoľuje otázku legitimitu spomínaných volieb. V poslednej štúdií *Euroskepticizmus v kontexte sekundárneho analfabetizmu* (2018)

si nezakrýva oči pred realitou. Končí vetou „*Aktuálny stav výskumu euroskepticizmu na Slovensku a nedostatočná podpora pre tento druh poznania však predznamenávajú postupnú eróziu politického vedomia u bežných občanov a riziko nárastu podpory strán a hnutí, ktorých cieľom je podkopávať základy demokracie, funkčnej občianskej spoločnosti a všeobecnej európskej prosperity.*“ (s. 114).

K predloženému textu inak nemám zásadné pripomienky. Viem si ho predstaviť, že by sa dal neskôr prepracovať do formy monografie.

Navrhujem, aby autor v priebehu obhajoby reagoval na nasledujúce poznámky a otázky:

- 1) Ako autor presne definuje pojem sekundárny analfabetizmus?
- 2) Pojem euroskepticizmus sa často používa v žurnalistike a diskusiách politikov. Ako autor vymedzuje tento pojem ako politológ a adept na docenta?
- 3) Slovenská republika dosiahla v štyroch voľbách do Európskeho parlamentu, štyrikrát rekord v nízkej účasti a to 16,96 %, 19,64 %, 13,05 % a 22,74 %. Vieme dobre, že v tomto prípade je smelé hovoriť o legitimitate. Čím je, že sa tieto čísla radikálne líšia od ostatných členských štátov, kde prebieha, na čo autor už upozornil, tiež pokles, ale nie taký očividný? A čím to je, že uvedené čísla nie sú predmetom politickej, žurnalistickej a väčšinou aj vedeckej diskusie v nás a za hranicami SR?

Celkové hodnotenie práce:

Gabriel Eštok je zrelý autor. Predložený text odporúčam ako vstup do habilitačného konania. V prípade úspešného priebehu obhajoby odporúčam udeliť akademický titul docent v odbore politológia.